פָּרָשַׁת וַיֵּרָא

וַיֵּרָא אֵלָיו ה׳ כוּ׳ (יח א). נִקּוּדִים לְפָרֵשׁ פָּסוּק ׳וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים׳ (להלן כד א). דְּהִנֵּה הָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים נִקְרָאִים ׳יָמִים׳ (ראה זוהר ח״ב קלז.), וְהַצַּדִּיק בִּקְדֻשָּׁתוֹ מַגִּיעַ עַד הָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וְזֶהוּ ׳וְאַבְרָהָם זָקֵן׳ זֶה קָנָה חָכְמָה (ראה קידושין לב:), ׳בָּא בַּיָּמִים׳, רָצָה לוֹמַר עַד שֶׁהִגִּיעַ אֶל הָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים. וְכֵן בְּדָוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם נֶאֱמַר (מלכים א׳ א א) ׳וְדָוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים׳ כוּ׳.

וְזֶהוּ ׳חַיִּים שְׁאַל מִמְּךָ נָתַתָּה לוֹ אֹרֶךְ יָמִים׳ (תהלים כא ה), דְּהִנֵּה הַצַּדִּיק, הַחַיִּים שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה אֵינוֹ אֶצְלוֹ רַק כְּמוֹ דָּבָר הַנִּשְׁאָל לְפִי שָׁעָה, וּמֵחָמַת זֶה הוֹלֵךְ וּמִתְגַּבֵּר תָּמִיד בִּקְדֻשָּׁה, מֵחָמַת שֶׁמִּחַשֵּׁב תָּמִיד שֶׁמָּא הַיּוֹם הוּא הַחֲזָרַת הַשְּׁאֵלָה, וְזֶהוּ ׳חַיִּים שָׁאַל מִמְּךָ׳, פֵּרוּשׁ, הַצַּדִּיק שֶׁמִּחַשֵּׁב שֶׁהַחַיִּים אֵינָם אֶלָּא שְׁאֵלָה שֶׁ׳שָּׁאַל מִמְּךָ׳, לָכֵן ׳נָתַתָּה לוֹ אֹרֶךְ יָמִים׳, עַל יְדֵי זֶה זוֹכֶה לַאֲרִיכוּת יָמִים, הוּא עוֹלָם הַבָּא.

וְזֶהוּ וַיֵּרָא אֵלָיו ה׳ **בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא וְהוּא יֹשֵׁב** כוּ׳ כְּחֹם הַיּוֹם, רָצָה לוֹמַר דְּגַם שֶׁהָיָה אַבְרָהָם לְמַטָּה, אֲבָל עִקַּר יְשִׁיבָתוֹ בֶּאֱמֶת הָיָה בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים. וְזֶה רֶמֶז כְּחֹם הַיּוֹם, רָצָה לוֹמַר שֶׁהָיָה בַּחֲמִימוּת קְדֻשָּׁה וּדְבֵקוּת, כְּמוֹ הַחֲמִימוּת וְהַדְּבֵקוּת שֶׁל עוֹלָם עֶלְיוֹן הַנִּקְרָא יוֹם כַּנַּ״ל, וְק״ל:

אוֹ יֹאמַר וַיֵּרָא ה׳. וְנִקּוּדִים לְפָרֵשׁ פָּסוּק ׳כִּי צַדִּיק ה׳ צְדָקוֹת אָהֵב׳ כוּ׳ (שם יא ז). דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא (ברכות לג:) הַאי דְּנָחֵית קַמֵּיהּ דְּרַב חֲנִינָא אָמַר הָאֵל כוּ׳ הָאֲמִין כוּ׳, עַיֵּן שָׁם, אָמַר לוֹ סַיְּמְתֵּהּ לְשִׁבְחֵיהּ דְּמָרָא. וְלִכְאוֹרָה הֲלֹא אָנוּ מְשַׁבְּחִין לַהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׁבָחִים רַבִּים, גַּם מַה שֶּׁלֹּא אָמְרוּ אֲנָשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה. אַךְ נִרְאֶה דְּהִנֵּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרוּךְ הוּא נִקְרָא בְּשֵׁם ׳רַחוּם וְחַנּוּן וְצַדִּיק׳ (תהלים קיב ד), וּבְמִדָּה שֶׁעוֹבֵד אָדָם אֶת הַבּוֹרֵא מְעוֹרֵר הַמִּדָּה זוֹ לְמַעְלָה בָּעוֹלָמוֹת, וְנִקְרָא הַבּוֹרֵא בְּשֵׁם אוֹתוֹ הַמִּדָּה. וְצָרִיךְ הָאָדָם לַעֲבֹד אֶת הַבּוֹרֵא בְּכָל הַמִּדּוֹת, כְּדֵי לְעוֹרֵר אוֹתוֹ הַמִּדָּה לְמַעְלָה.

וְכַאֲשֶׁר מְעוֹרֵר הָאָדָם הַמִּדָּה הַנִּקְרָא ׳צַדִּיק׳, אָז הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִקְרָא בְּשֵׁם ׳צַדִּיק׳, וְכַדּוֹמֶה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְאָז נִתְעוֹרֵר רַחֲמִים גְּדוֹלִים עַל כָּל הָעוֹלָם, וְכָל הַדִּינִין נֶהֱפָכִין לְרַחֲמִים עַל יְדֵי הַצַּדִּיק הַזֶּה. וְזֶהוּ ׳צַדִּיק ה״, רָצָה לוֹמַר בְּעֵת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִקְרָא בְּשֵׁם ׳צַדִּיק׳ עַל יְדֵי הַמְשָׁכַת הַצַּדִּיק בַּעֲבוּדָתוֹ, אָז ׳צְדָקוֹת אָהֵב׳, דְּהַיְנוּ רַחֲמִים וּצְדָקוֹת לְעוֹלָם, ׳יָשָׁר יֶחֱזוּ פָּנָימוֹ׳, פֵּרוּשׁ, הַכָּתוּב מְפָרֵשׁ מִי הוּא זֶה הַגּוֹרֵם זֹאת, ׳יָשָׁר׳ כוּ׳, רָצָה לוֹמַר הוּא הַיָּשָׁר אֲשֶׁר יֶחֱזֶה תָּמִיד לְהַמְשִׁיךְ הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא לְהַפְנִימִיּוּת שֶׁל הָעוֹלָמוֹת. * אֲבָל הַאי

דְּנָחֵית קַמֵּיהּ דְּרַב חֲנִינָא, שֶׁהָיָה מַזְכִּיר שְׁבָחִים בְּכִנּוּי אֲשֶׁר לֹא בָרָא הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ עוֹלָמוֹת כָּאֵלּוּ, לָכֵן אָמַר סַיֵּימְתֵּיהּ לְשִׁבְחֵיהּ דְּמָרָא. *

וַיהוָה אֵלָיו ה׳ בְּאֵלֹנֵי, **אֵלָיו**, רָצָה לוֹמַר בִּשְׁבִילוֹ, עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ הָיָה נִרְאֶה ה׳ בְּמִדַּת רַחֲמִים. **בְּאֵלֹנֵי** הַיְנוּ הָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים כַּאֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְעֵיל. **מַמְרֵא**, רָצָה לוֹמַר עַל יְדֵי אֱמָרוֹת הַטְּהוֹרוֹת שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁהָיוּ כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ הַבּוֹרֵא יִתְעַלֶּה לָעוֹלָמוֹת כַּנַּ״ל, וְק״ל: *

אוֹ יֹאמַר וַיֵּרָא כוּ׳. דְּהִנֵּה כְּשֶׁעָלָה בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם לְהֵטִיב לִבְרוּאָיו, צִמְצֵם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עַצְמוֹ, וּלְהֵיכָן צִמְצֵם אֶת עַצְמוֹ, שָׁמַעְתִּי מִפִּי מוֹרִי זַ״ל שֶׁצִּמְצֵם עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הָאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁבָּהֶם בָּרָא הָעוֹלָם, וְאָמַר שֶׁזֶּה הַפֵּרוּשׁ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ״ל כְּבְיָכוֹל בָּרוּךְ הוּא, רָצָה לוֹמַר עַל יְדֵי כ״ב אַתְוִין יָכוֹל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִהְיוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם.

וְהַצַּדִּיק הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ בְּקְדֻשָּׁה, הוּא מַמְשִׁיךְ אֶת הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא וְיִתְעַלֶּה בְּתוֹךְ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, כְּמוֹ בְּשָׁעַת הַבְּרִיאָה. וְזֶהוּ **וַיֵּרָא אֵלָיו ה׳ בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא**, **מַמְרֵא** הוּא לְשׁוֹן אֱמִירָה כַּנַּ״ל, וְאִילָן הוּא הַתּוֹרָה, וְהַמִּצְוֹת הֵם עֲנָפִים. וְאָמַר הַכָּתוּב, שֶׁעַל יְדֵי אֱמָרוֹת הַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָסַק בַּתּוֹרָה, הִמְשִׁיךְ אֶת הַבּוֹרֵא אֶל תּוֹךְ הָאוֹתִיּוֹת. וְזֶהוּ **בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא**, רָצָה לוֹמַר בְּאֵילָן שֶׁל אֱמִירוֹתָיו נִרְאָה ה׳ אֵלָיו.

וְאָמַר הַכָּתוּב, מֵהֵיכָן זָכָה זֹאת שֶׁנִּרְאָה ה׳ אֵלָיו עַל יְדֵי עֵסֶק תּוֹרָתוֹ, זֹאת הָיְתָה לוֹ מֵחֲמַת הַכְנָעָה גְּדוֹלָה שֶׁהָיָה בּוֹ, דְּהַיְנוּ **וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל**, דְּהַיְנוּ אַף שֶׁהָיָה צַדִּיק גָּדוֹל, אַף עַל פִּי כֵן הֶחְזִיק עַצְמוֹ בְּהַכְנָעָה גְּדוֹלָה, שֶׁעֲדַיִן יוֹשֵׁב בְּפֶתַח וְהַתְחָלָה שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, דְּאֹהֶל רֶמֶז עַל הַקְּדֻשָּׁה (ראה זוהר ח״ב לו.). **כְּחֹם הַיּוֹם**, רָצָה לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּרְאִים שֶׁהֵם מֻכְנָעִים, אֲבָל אֵין תּוֹכוֹ כְּבָרוֹ, וְאָמַר הַכָּתוּב שֶׁאַבְרָהָם הָיָה מֻכְנָע גָּדוֹל בֶּאֱמֶת בְּלֵב שָׁלֵם מַמָּשׁ, וּבָרוּר כַּשֶּׁמֶשׁ בְּעֵינָיו שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מַתְחִיל בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְזֶהוּ **כְּחֹם הַיּוֹם**.

וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו (יח ב).

רֶמֶז שָׂרָאָה אַבְרָהָם שֶׁמֻּטָּל עָלָיו לְתַקֵּן שְׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת, דְּהַיְנוּ יִרְאָה אַהֲבָה וְתִפְאֶרֶת. * כִּי הַצַּדִּיק צָרִיךְ לְתַקֵּן אֶת הַשִּׁשָּׁה קְצָווֹת, שֶׁהֵם שִׁשָּׁה יְמֵי חֹל, וְהֵם שְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשָׁה, דְּהַיְנוּ שְׁלֹשָׁה לִפְנֵי הַשַּׁבָּת וּשְׁלֹשָׁה לְאַחַר הַשַּׁבָּת. וְלָכֵן תָּפַס הַכָּתוּב בִּלְשׁוֹנוֹ רַק שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים, וְהוּא כּוֹלֵל יַחַד כָּל הַשִּׁשָּׁה קְצָווֹת, אוֹתָן שֶׁלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת עִם אוֹתָן שֶׁלְּאַחַר הַשַּׁבָּת. *

וְזֶהוּ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים (ברכת אהבה רבה) וְתֵן בְּלִבֵּנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה, הֲגַם שֶׁבֶּאֱמֶת צָרִיךְ הָאָדָם לְהַקְדִּים הַיִּרְאָה לְאַהֲבָה, * אַךְ אָנוּ מִתְפַּלְּלִים עַל הַיִּרְאָה הַבָּאָה מִתּוֹךְ אַהֲבָה, דְּהַיְנוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים שֶׁאַחַר הַשַּׁבָּת

הֵם אַהֲבָה, שֶׁהֵם שַׂיָּכִים לְשַׁבָּת הֶעָבָר, וּשְׁלֹשָׁה הַיָּמִים שֶׁלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת הֵם יִרְאָה, שֶׁמִּתּוֹכָם בָּאִים אֶל אַהֲבָה שֶׁהוּא הַשַּׁבָּת. וְעַל זֶה אָנוּ מִתְפַּלְלִים, לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה, כְּסֵדֶר יְמֵי הַחֹל שֶׁמִּתְחִלָּה אַהֲבָה וַהֲדַר יִרְאָה, לְתַקֵּן הַשִּׁשָּׁה קְצָווֹת.

וַיֵּרָא וַיָּרֶץ לִקְרָאתָם כו׳. פֵּרוּשׁ, דְּאַחַר שֶׁמִּתְקֵן הַשִּׁלְשָׁה עוֹלָמוֹת כַּנַ״ל, עַל יְדֵי זֶה בָּאָה הַהַשְׁפָּעָה לָעוֹלָם הַזֶּה. וְהָעִקָּר צָרִיךְ לִהְיוֹת אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא. וְזֶהוּ **וַיֵּרָא** וַיָּרֶץ לִקְרָאתָם, דְּהַיְנוּ בִּזְרִיזוּת, שֶׁזֶּה הוּא עִקָּר, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַתַּנָּא (סוטה פ״ט מ״ו) זְרִיזוּת מֵבִיא לִידֵי נְקִיּוּת כו׳. **לִקְרָאתָם**, רָצָה לוֹמַר נֶגֶד הָעוֹלָמוֹת לְתַקְּנָם, וְהַיְנוּ אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא. **וַיִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה**, דְּהִשְׁתַּחֲוָאָה הוּא כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ הַשְׁפָּעוֹת לְמַטָּה, וְזֶהוּ **וַיִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה**, רָצָה לוֹמַר שֶׁהִמְשִׁיךְ הַשְׁפָּעוֹת לְמַטָּה.

וַיֹּאמַר אַל נָא תַּעֲבֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ (פסוק ג), פֵּרוּשׁ, שֶׁהִתְפַּלֵּל לַהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תְּפִלָּה קְצָרָה, שֶׁעַל יַעֲבֹר מֵאִתָּנוּ. ״קַח נָא מְעַט מַיִם״ (פסוק ד) פֵּרוּשׁ, שֶׁיִּקַּח מִלְּעֵלָּא לְתַתָּא חֲסָדִים מְעַט, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַצַּדִּיקִים אוֹמְרִים מְעַט וְעוֹשִׂים הַרְבֵּה. וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם, פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוּם נְגִיעָה וַאֲחִיזָה לְהָרַגְלַיִם, דְּהַיְנוּ לְהַחִיצוֹנִים, לֶהָנוֹת מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ, רָצָה לוֹמַר שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם הַשְׁפָּעָה רַק מֵהַתַּמְצִית, וְכָל הַשְׁפָּעָה יִהְיֶה לְיִשְׂרָאֵל, וְהָבֵן: *

אוֹ יֹאמַר וַיֵּרָא ה׳ כו׳. דְּהִנֵּה הֲגַם שֶׁעָנֵר אֶשְׁכּוֹל וּמַמְרֵא הָיוּ בַּעֲלֵי בְּרִית אַבְרָהָם, אַף עַל פִּי כֵן הָיוּ כְּנַעֲנִים, וְזֶה שֶׁמִּתַּמֵּהַ הַכָּתוּב **וַיֵּרָא ה׳ אֵלָיו בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא**, רָצָה לוֹמַר הָאֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְרָאֶה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵלָיו בְּאֵלוֹנֵי מַמְרֵא שֶׁהָיָה מִן הַכְּנַעֲנִים, וְאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׂרֶה שְׁכִינָתוֹ בִּמְקוֹם הַגּוֹיִם. וְאָמַר הַכָּתוּב, אַל תִּתְמַהּ עַל זֶה, כִּי **וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל**, פֵּרוּשׁ שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַצַּדִּיק, הֲגַם שֶׁהוּא לְמַטָּה אֲבָל עִקַּר יְשִׁיבָתוֹ הוּא לְמַעְלָה בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, דְּהֵם נִקְרָאִים ׳אֹהֶל מוֹעֵד׳, מֵחֲמַת שֶׁהֵם תָּמִיד בְּחֶדְוָה וְשִׂמְחָה כְּמוֹ יוֹם טוֹב, וְהַצַּדִּיק הַמִּשְׁתּוֹקֵק תָּמִיד עִם מַחֲשַׁבְתּוֹ וּמִתְגַּבֵּר לַעֲלוֹת עִם מַחֲשַׁבְתּוֹ לָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן נִקְרָא **יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל**. וְאִם תֹּאמַר, הָאֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה לְמַטָּה וּלְמַעְלָה בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, לָזֶה אָמַר הַכָּתוּב, קַח לְךָ רְאָיָה מֵהַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהִיא לְמַעְלָה בַּשָּׁמַיִם וְאוֹרָהּ מַזְרִיחַ לְמַטָּה, וְנִדְמֶה כְּאִלּוּ הִיא לְמַטָּה, כֵּן הַצַּדִּיק הוּא כְּחַם הַיּוֹם, שֶׁהוּא לְמַטָּה וְאוֹר תּוֹרָתוֹ וְקִדֻּשָּׁתוֹ מַזְרִיחַ לְמַעְלָה בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וְזֶהוּ ׳אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ׳ (תהלים סה ה), רָצָה לוֹמַר בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן:

אוֹ יֹאמַר אַשְׁרֵי תִּבְחַר כו׳ (שם). דְּהִנֵּה יֵשׁ ג׳ גַּוְנֵי צַדִּיקִים, יֵשׁ צַדִּיק אֲשֶׁר נַפְשׁוֹ חוֹשֵׁק וּמִתְלַהֵב לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרוּךְ הוּא, אֶלָּא שֶׁאֵין יָכוֹל לְהַעֲלוֹת עַצְמוֹ וּלְהִתְחַזֵּק בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ מֵחֲמַת אֵיזֶה

מְנִיעָה שֶׁבּוֹ. וְיֵשׁ צַדִּיק שֶׁהוּא עוֹבֵד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה, רַק שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מִזֶּה שֶׁהוּא עוֹבֵד הַשֵּׁם, וּמַחֲזִיק עַצְמוֹ לְעוֹבֵד הַשֵּׁם. וְיֵשׁ צַדִּיק שֶׁעוֹבֵד בֶּאֱמֶת לַהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּבְכָל עֲבוֹדָתוֹ שֶׁעוֹבֵד מַחֲזִיק עַצְמוֹ שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד כְּלָל, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּמַתְחִיל בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְעַלֶּה. וְזֶהוּ **וַיֵּרָא** כַּנַּ״ל, **וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל** כַּנַּ״ל, שֶׁהָיָה נִדְמֶה בְּעֵינָיו שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא עַל פֶּתַח הָאֹהֶל הַקְּדֻשָּׁה, כְּחֹם הַיּוֹם, פֵּרוּשׁ גַּם כֵּן כַּנַּ״ל, שֶׁהָיָה מֻחְלָט אֶצְלוֹ בְּתֹם לְבָבוֹ שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּמַתְחִיל. וְזֶהוּ ׳אֲשֶׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב׳, רָצָה לוֹמַר שֶׁאַתָּה הַשֵּׁם בּוֹחֵר בּוֹ וּמְקָרְבוֹ, וְאַף עַל פִּי כֵן בְּעֵינֵי עַצְמוֹ אֵינוֹ חָשׁוּב, וְדוֹמֶה לוֹ שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא שׁוֹכֵן חֲצֵרֶיךָ, הַיְנוּ בְּחֶצֶר שֶׁלְּפְנֵי הַבַּיִת, שֶׁלֹּא נִכְנַס כְּלָל אֶל הַקְּדֻשָּׁה, כֵּן חוֹשֵׁב הַצַּדִּיק הָאֱמִתִּי תָּמִיד, וְק״ל:

אוֹ יֹאמַר ׳אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב׳ כוּ׳. עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמַרְתִּי (פר׳ ויחי ד״ה שמעון, לקוטי שושנה ד״ה וזרחה) הַפֵּרוּשׁ עַל מַה שֶּׁדָּרְשׁוּ חַזַ״ל (ברכות יז:) ׳שִׁמְעוּ נָא אֲבִירֵי לֵב׳ (ישעיה מו ב) אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים, כֻּלָּם נִזּוֹנִין בִּצְדָקָה וְהֵם נוֹטְלִים בִּזְרוֹעַ. וְאָמַרְתִּי הַפֵּרוּשׁ, בִּזְרוֹעַ הַיְנוּ הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם קְרוֹבִים לָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים וּמוֹכָן לִפְנֵיהֶם לִטֹּל הַשְׁפָּעוֹת בְּיָדָם, כְּאָדָם שֶׁהוּא קָרוֹב אֵצֶל אִיזֶה דָּבָר וְנוֹחַ לוֹ בְּקַל לִטֹּל בְּיָדוֹ, כֵּן הַצַּדִּיקִים. וְזֶהוּ ׳יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ׳, דְּהַיְנוּ הַצַּדִּיק הוּא שׁוֹכֵן בְּחַצְרוֹת קָדְשֶׁיךָ הָעֶלְיוֹנִים, וְנוֹטֵל מִשָּׁם הַשְׁפָּעוֹת לְהַשְׁפִּיעַ לָנוּ. וְזֶהוּ ׳נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ׳, שֶׁעַל יְדֵי זֶה גַּם אֲנַחְנוּ נִשְׂבָּעִים בְּכָל טוּב בֵּיתְךָ הָעֶלְיוֹן, וְהָבֵן.

וְנַחֲזֹר לְבֵאוּר הַכָּתוּב, שֶׁהַצַּדִּיק חוֹשֵׁב תָּמִיד שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד הַשֵּׁם כְּלָל, * וְאַחַר זֶה זוֹכֶה לְמַדְרֵגָה גְּדוֹלָה, דְּהַיְנוּ **וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא**, פֵּרוּשׁ, עַל יְדֵי רְאִיָּתוֹ שֶׁרוֹאֶה וּמִסְתַּכֵּל תָּמִיד עַל עַצְמוֹ כַּנַּ״ל, זוֹכֶה יוֹתֵר וְהִנֵּה **שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו**, רֶמֶז לְשָׁלֹשׁ הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁצָּרִיךְ הַצַּדִּיק לַעֲבֹד בָּהֶם, דְּהַיְנוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה וְהִתְפָּאֲרֻת, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּפָאֵר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּמַעֲשָׂיו בְּרוֹמְמוּתוֹ וּגְדֻלָּתוֹ יִתְעַלֶּה. וְהַשָּׁלֹשׁ מַדְרֵגוֹת אֵלּוּ עוֹמְדִים נִצָּבִים עַל עָמְדָם וּמְכוֹנָם וְלֹא יָזִיזוּ מִמֶּנּוּ. וְזֶהוּ הַפֵּרוּשׁ ׳אֱלֹקִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל׳ (תהלים פב א), רָצָה לוֹמַר שֶׁהַצַּדִּיק מְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין, עַד שֶׁהַשֵּׁם אֱלֹקִים שֶׁהוּא מִדַּת הַדִּין, עוֹמֵד ׳נִצָּב׳ עַל עָמְדוֹ ׳בַּעֲדַת אֵל׳ שֶׁהוּא ׳חָסָד אֵל כָּל הַיּוֹם׳ (שם נב ג). וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר ׳נִצָּב׳ הוּא לְשׁוֹן כְּלִי, כְּמוֹ ׳יַיֵּלֶךְ הַנִּצָּב אַחַר הַלַּהַב׳ (שופטים ג כב), דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׁם אֱלֹקִים נַעֲשָׂה כְּלִי שֶׁל חֶסֶד, וְעַל יְדֵי שָׁלֹשׁ הַמַּדְרֵגוֹת הַנַּ״ל מַמְשִׁיךְ הַצַּדִּיק הַשְׁפָּעוֹת, חַיֵּי מְזוֹנֵי בָּנֵי דְּלָאו בִּזְכוּתָא תַּלְיָא מִילְתָא אֶלָּא בְּמַזָּלָא תַּלְיָא מִילְתָא (מועד קטן כח.), דְּהַיְנוּ הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הַנִּקְרָא מַזָּלָא נִתְעוֹרֵר עַל יְדֵי הַצַּדִּיק וּמַשְׁפִּיעַ הַשָּׁלֹשׁ אֵלֶּה הַנַּ״ל.

וְיֵשׁ לוֹמַר הַפֵּרוּשׁ הַכָּתוּב ׳לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי ה׳ יִחְיֶה הָאָדָם׳ (דברים ח ג), רָצָה לוֹמַר ׳לֹא עַל הַלֶּחֶם׳ גִּימַטְרִיָּא ׳מַזָּלָא׳, חוּשְׁבְּנָא דְּדִין

כְּחוּשְׁבָנָא דְּדִין, וְאָמַר הַכָּתוּב, לֹא עַל זֶה בִּלְבַד שֶׁהַצַּדִּיק מְעוֹרֵר עוֹלָם הָעֶלְיוֹן הַנִּקְרָא מַזָּלָא מוֹשֵׁךְ הַשְׁפָּעוֹת, חַיֵּי כוּ', 'כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִּי ה'', פֵּרוּשׁ, אֶלָּא גַּם אִם הַצַּדִּיק מוֹצֵא בְּפִיו שֵׁם הַקָּדוֹשׁ כָּרָאוּי בְּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, אָזַי גַּם כֵּן מוֹשֵׁךְ הַשְׁפָּעוֹת כַּנַּ"ל.

וְנַחֲוֹר לְבֵאוּר הַכָּתוּב **וַיֵּרָא** וַיָּרֶץ לִקְרָאתָם, פֵּרוּשׁ, אַחַר שֶׁהַצַּדִּיק מִתְגַּבֵּר עוֹד וְרוֹאֶה וּמִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר, וְלָכֵן נֶאֱמַר **וַיַּרְא** שְׁנֵי פְּעָמִים, **וַיָּרָץ לִקְרָאתָם**, רָצָה לוֹמַר אָזַי בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי לְהַצַּדִּיק הַזֶּה לְהַשְׁקִיט וְלָנוּחַ וּלְהַפְסִיק עַצְמוֹ מֵאַהֲבָתוֹ וְיִרְאָתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ יִתְבָּרַךְ, רַק תָּמִיד רוֹדֵף רָץ אַחַר רָץ לִקְרַאת הַמַּדְרֵגוֹת הָאֵלּוּ תָּמִיד, וְכָל זֶה זוֹכֶה **מִפֶּתַח**, עַל יְדֵי שֶׁמַּחֲזִיק עַצְמוֹ בְּהַכְנָעָה, **וַיִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה כוּ'** כַּנַּ"ל. **וַיֹּאמַר אַל נָא תַּעֲבֹר**, פֵּרוּשׁ, אַחַר כָּל הָעֲבוֹדוֹת וּמַדְרֵגוֹת הָאֵלּוּ שֶׁיִּזְכֶּה, צָרִיךְ חִזּוּק בִּתְפִלָּה וּבְתַחֲנוּנִים לְחַלּוֹת וּלְחַנֵּן מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאַל יַעֲבֹר מִמֶּנּוּ וְלֹא יָסוּר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם, כִּי בְּכָל יוֹם צָרִיךְ לְדָאֹג עַל יוֹם הַמָּחֳרָת שֶׁלֹּא יִפֹּל חַס וְשָׁלוֹם מִקְּדֻשָּׁתוֹ, כִּי עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ הֵם כַּהֲרִירִים הַתְּלוּיִים בְּשַׂעֲרָה, שֶׁאִם לֹא יִזָּהֵר בַּעֲבוֹדָתוֹ וְיֶחְסַר בָּהּ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, אָזַי מִיָּד 'וְהַשָּׂטָן עַל יְמִינוֹ לְשִׂטְנוֹ' (זכריה ג א) חַס וְשָׁלוֹם, וּמַפִּילוֹ מִמַּדְרֵגָתוֹ. וְלָכֵן צָרִיךְ חִזּוּק מְאֹד בִּתְפִלָּה וּבְתַחֲנוּנִים יוֹמָם וָלַיְלָה לַהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיַּעַזְרֵהוּ וְלֹא יַעֲבֹר מִמֶּנּוּ.

וְאַחַר שֶׁיִּזְכֶּה הַצַּדִּיק לְכָל הַמַּדְרֵגוֹת הַנַּ"ל, אָזַי הוּא מֻכְרָח לְהוֹכִיחַ אֲחֵרִים, וְהַמּוֹכִיחַ אֲחֵרִים אָזַי הוּא דֶּרֶךְ שֶׁהַמַּחְשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁל אֲחֵרִים נוֹפְלִים עַל הַמּוֹכִיחַ הַזֶּה. וְלָכֵן אָמַר בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה 'יִקַּח נָא מְעַט מַיִם', דְּהַיְנוּ כְּמוֹ עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, וְלֹא הִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם בְּתוֹכַחְתּוֹ בְּכָל גּוּפוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ, רַק הָיָה זָהִיר וְנִשְׁמָר שֶׁלֹּא יִפֹּל מִקְּדֻשָּׁתוֹ.

וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם, דְּהַיְנוּ הָאָבָק שֶׁבָּרַגְלַיִם הֵם הַחֲטָאִים, וְהַדְּקְדּוּקִים הַקַּלִּים שֶׁהֵם כְּאָבָק, וְאַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ כַּפָּרָה וּוִדּוּי וַחֲרָטָה. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּיַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם (להלן לב כה) 'וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ', וְדָרְשׁוּ חַז"ל (חולין צא.) שֶׁהָיוּ מַעֲלִים אָבָק עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁכְּוָנוּ גַּם כֵּן לִדְבָרֵינוּ הַנַּ"ל, שֶׁהָיוּ מַעֲלִים הַחֲטָאִים שֶׁהֵם כְּאָבָק עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד, רֶמֶז עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה וַחֲרָטָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַז"ל (יומא פו.) גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה שֶׁמַּגַּעַת עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד.*

(וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ, עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ לוֹ (ברכות יז.) עוֹלָמְךָ תִּרְאֶה בְּחַיֶּיךָ, יֵשׁ לוֹמַר, עַל יְדֵי שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ אָדָם בִּקְדֻשָּׁה גְּדוֹלָה, אָזַי הוּא מַרְגִּישׁ תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא בְּחַיָּיו, וְזֶה וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ, רָצָה לוֹמַר שֶׁתִּתְעַנְּגוּ וְתַרְגִּישׁוּ גֹּדֶל הַתַּעֲנוּג שֶׁתַּחַת עֵץ הַחַיִּים).

וְאֶקְחָה פַּת לֶחֶם **וְסַעֲדוּ לִבְּכֶם**, דְּהַצַּדִּיק הָרוֹצֶה לְהַשְׁפִּיעַ לָעוֹלָם, הוּא צָרִיךְ לְהַשְׁפִּיעַ עַל יְדֵי צַדִּיקִים אֲחֵרִים בְּהִתְחַבְּרוֹ עִמָּהֶם, וְעַל יְדֵי אֲכִילָה שֶׁמַּאֲכִיל אוֹתָם בְּקְדֻשָּׁה נִמְשָׁךְ הַשְׁפָּעָה גְּדוֹלָה עַל יָדוֹ. וְזֶה שֶׁאָמַר **וְאֶקְחָה פַּת** לֶחֶם **וְסַעֲדוּ לִבְּכֶם**, דְּהַיְנוּ

שֶׁתִּסְעֲדוּ לִבְּכֶם בְּקֻדָּשָׁה עַל יְדֵי אֲכִילָה זֹאת, דְּ׳לֵב׳ הוּא מָקוֹם לִשְׁכֹּן בּוֹ הַקְּדֻשָּׁה, עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (תהלים צ יב) ׳וְנָבִא לְבַב חָכְמָה׳. וְאָז כְּשֶׁתַּעֲשׂוּ כֵּן תַּשְׁפִּיעַ הַשְׁפָּעוֹת לַאֲחֵרִים. וְזֶהוּ ׳אַחַר תַּעֲבֹרוּ׳, רָצָה לוֹמַר שֶׁתַּעֲבִירוּ הַשְׁפָּעָה לַאֲחֵרִים גַּם כֵּן, וְהָבֵן.

וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת כּוֹ׳ וְשָׂרָה שֹׁמַעַת פֶּתַח הָאֹהֶל, וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלֹתִי כּוֹ׳, וַתְּכַחֵשׁ שָׂרָה כּוֹ׳ (יח י–טו), הַדְּקְדּוּקִים מְפֹרָסָמִים, אֵיךְ עוֹלֶה עַל דַּעַת שֶׁשָּׂרָה אִמֵּנוּ תִּצְחַק חַס וְשָׁלוֹם עַל דְּבַר ה׳. וְנוֹסָף לָזֶה, אֵיךְ עוֹלֶה עַל דַּעַת שֶׁתִּכַּחֵשׁ שָׂרָה נֶגֶד ה׳. אַךְ הָעִנְיָן הוּא לְאָדָם שֶׁצָּרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ תָּמִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו וּתְנוּעוֹתָיו בְּלִי הֶפְסֵק, וְאָז כַּאֲשֶׁר יַתְמִיד בְּהִסְתַּכְּלוּתוֹ עַל עַצְמוֹ, יִרְאוּ עֵינָיו גַּם אִם הוּא צַדִּיק גָּמוּר, דְּלִפְעָמִים יַעֲבֹר עַל מַחֲשַׁבְתּוֹ אֵיזֶה מַחֲשָׁבָה לֹא טוֹבָה, כְּמוֹ עוֹף הַפּוֹרֵחַ בְּרֶגַע אֶחָד, כֵּן הַמַּחֲשָׁבָה הַזֹּאת פּוֹרַחַת וְעוֹבֶרֶת עַל הַמַּחֲשֶׁבֶת הַצַּדִּיק, אַךְ הַצַּדִּיק דּוֹחֶה וּמְרַחֵק אֶת הַמַּחֲשָׁבָה הַזֹּאת, וְאֵינוֹ רוֹצֶה בָּהּ חָלִילָה, אַךְ אַף עַל פִּי כֵן לֹא טוֹב הַדָּבָר הַזֶּה. וְהָרוֹצֶה לָדַעַת זֹאת שֶׁאֱמֶת אִתִּי, יַשְׁכִּיל מְאֹד לְהִסְתַּכֵּל בְּתָמִידוּת עַל כָּל תְּנוּעוֹתָיו, וְיִרְאוּ עֵינָיו כִּי דְּבָרַי בֶּאֱמֶת. אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מַשְׂגִּיחַ וּמִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ, לֹא יֵדַע מִזֶּה כְּלָל וְיִסְבֹּר שֶׁלֹּא עָלְתָה עַל מַחֲשַׁבְתּוֹ מַחֲשָׁבָה הַזֹּאת.*

וְזֶהוּ וְשָׂרָה שֹׁמַעַת, פֵּרוּשׁ, שֶׁהָיְתָה מַאֲמֶנֶת בֶּאֱמֶת לְדִבְרֵי שְׁלִיחוּת מַלְאַךְ ה׳,* פֶּתַח הָאֹהֶל, פֵּרוּשׁ שֶׁהָיְתָה שׁוֹמַעַת בְּמַדְרֵגָה זֹאת שֶׁהִיא פֶּתַח הָאֹהֶל הָעֶלְיוֹן, שֶׁזֶּה אֲשֶׁר יִשְׁמַע הָאָדָם לְקוֹל דִּבְרֵי ה׳ גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה פֶּתַח לְאֹהֶל הָעֶלְיוֹן לִכְנֹס בּוֹ לְגַן עֵדֶן.* וְזֶה הָיָה צִדְקַת שֶׁל שָׂרָה אִמֵּנוּ בֶּאֱמֶת, שֶׁהָיְתָה מַאֲמֶנֶת. אַךְ מֵחֲמַת שֶׁהָאָדָם נִבְרָא בִּגּוּף הַגַּשְׁמִי וְעָכוּר, בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי שֶׁלֹּא יָבֹא לוֹ אֵיזֶה נִדְנוּד מַחֲשָׁבָה לֹא טוֹבָה הָעוֹבֶרֶת עָלָיו כַּנַּ״ל, מֵחֲמַת אֲחוֹרַיִם שֶׁבּוֹ, כַּיָּדוּעַ לִיוֹדְעֵי חֵן שֶׁמִּמְּקוֹם אֲחוֹרַיִם נִמְשָׁךְ קְצָת מַחֲשָׁבוֹת לֹא טוֹבוֹת, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב **וְהוּא אַחֲרָיו, פֵּרוּשׁ, הֲגַם שֶׁצָּדְקָה בֶּאֱמוּנָתָהּ בֶּאֱמֶת, אַף עַל פִּי כֵן הָיְתָה לָהּ מַחֲשָׁבָה קְצָת מֵאֲחוֹרַיִם, דְּהַיְנוּ שֶׁהָיָה עוֹבֵר וּפוֹרֵחַ עָלֶיהָ הַמַּחֲשָׁבָה **וַאדֹנִי** זָקֵן, הֲגַם שֶׁלֹּא חָשְׁשָׁה לְמַחֲשָׁבָה זֹאת וְדָחֲתָה אוֹתָהּ וְלֹא רָצְתָה בָּהּ, אַף עַל פִּי כֵן לֹא טוֹב הַדָּבָר.

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ הַפְּסוּקִים **וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ**, פֵּרוּשׁ, שֶׁאֵינוֹ לְשׁוֹן שְׂחוֹק וְהִתּוּל חַס וְשָׁלוֹם, רַק לְשׁוֹן שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י גַּבֵּי אַבְרָהָם ׳וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו וַיִּצְחָק׳ (לעיל יז יז), שֶׁהָיָה שָׂמֵחַ שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ נֵס כְּזֶה ׳לְבֶן מֵאָה שָׁנָה יִוָּלֵד׳ (שם). וּכְמוֹ כֵן הַפֵּרוּשׁ כָּאן, שֶׁהָיְתָה מְשַׂמַּחַת עַצְמָהּ עַל הַנֵּס גָּדוֹל כָּזֶה שֶׁנַּעֲשָׂה לָהּ **שֶׁאַחֲרֵי בְלֹתִי הָיְתָה לִי עֶדְנָה, וּבְוַדַּאי הוּא אֱמֶת שֶׁיִּהְיֶה לָהּ בֵּן,* רַק **וַאדֹנִי** זָקֵן, דְּהַיְנוּ שֶׁהָיָה עוֹבֵר עַל מַחֲשַׁבְתָּהּ הַמַּחֲשָׁבָה זֹאת **וַאדֹנִי** זָקֵן, וְדָחֲתָה הַמַּחֲשָׁבָה

הַזֹּאת כְּדֶרֶךְ הַצַּדִּיקִים, וְסָבְרָה שֶׁאֵין זֶה חֵטְא מֵאַחַר שֶׁאֵינָהּ רוֹצָה בְּמַחֲשָׁבָה זֹאת.*

וַיֹּאמֶר ה' לָמָּה זֶּה צָחֲקָה שָׂרָה לֵאמֹר הַאַף אָמְנָם אֵלֵד. פֵּרוּשׁ, הֲגַם שֶׁהָיְתָה מַאֲמֶנֶת בֶּאֱמֶת שֶׁתֵּלֵד, אַף עַל פִּי כֵן זֶה נֶחְשָׁב לִצְחוֹק וְהִתּוּל הַעֲבֶרֶת הַמַּחֲשָׁבָה כַּנַּ"ל,* וְהֵיא לֹא עָלְתָה עַל דַּעְתָּהּ שֶׁזֶּה נֶחְשָׁב לְנִדְנוּד עֲבֵרָה וְחֵטְא כַּנַּ"ל, מֵאַחַר שֶׁלֹּא חָשְׁשָׁה וְדָחֲתָה הַמַּחֲשָׁבָה הַזֹּאת, לָכֵן וַתִּכַּחֵשׁ שָׂרָה **לֵאמֹר לֹא צָחַקְתִּי**, פֵּרוּשׁ, שֶׁהָיְתָה מִתְנַצֶּלֶת לֵאמֹר שֶׁלֹּא צָחֲקָה, **כִּי יָרֵאָה**, פֵּרוּשׁ מֵחֲמַת שֶׁרָאֲתָה שֶׁהָיְתָה יְרֵאָה מִמַּחֲשָׁבָה זֹאת, וְלֹא הָיְתָה חוֹשֶׁשֶׁת עָלֶיהָ וְדָחֲתָה אוֹתָהּ, וְסָבְרָה שֶׁאֵין זֶה חֵטְא, וְלֹא נֶחְשָׁב לִצְחוֹק וְהִתּוּל חַס וְשָׁלוֹם. **וַיֹּאמֶר לֹא כִּי צָחָקְתְּ**, פֵּרוּשׁ לֹא כְּמוֹ שֶׁאַתְּ סוֹבֵר שֶׁאֵין זֶה חֵטְא, אֶלָּא גַּם זֶה נֶחְשָׁב לִצְחוֹק, שֶׁגַּם זֶה לֹא טוֹב לְצַדִּיק שֶׁיַּעֲבֹר עַל מַחֲשַׁבְתּוֹ וְיִפְרַח אֵיזֶה מַחֲשָׁבָה לֹא טוֹבָה, רַק צָרִיךְ לַעֲבֹד הַצַּדִּיק עַד שֶׁיְּזַדַּכֵּךְ וְיִתְטַהֵר מַחֲשַׁבְתּוֹ בִּזְכוּךְ גָּדוֹל וְטָהוֹר בְּלִי שׁוּם סִיג:

אוֹ יֹאמַר וַתִּצְחַק שָׂרָה. דְּהָעְנְיָן הוּא כָּךְ, שֶׁהַצַּדִּיק צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ כָּל כָּךְ, וּלְהַכִּיר נִפְלְאוֹת וּגְדוּלוֹת הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁיָּבֹא לְמַדְרֵגָה כָּזוֹ שֶׁגַּם אִם יִרְאֶה אֵיזֶה פֶּלֶא, לֹא יַפְלִיא בְּעֵינָיו לְחַדּוּשׁ גָּדוֹל נֶגֶד נִפְלְאוֹת הַבּוֹרֵא יִתְעַלֶּה שֶׁבְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת פֶּלֶא פְּלָאוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר אֵין קֵץ.* וְנִמְצָא מַה שֶּׁיִּתְפַּלֵּא הָאָדָם עַל אֵיזֶה פֶּלֶא שֶׁהוּא חִדּוּשׁ גָּדוֹל בְּעֵינָיו, הוּא מְעוּט קְלוּסׁ הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא, עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל (ברכות לג:)

סַיְּמִתְיהּ לְשִׁבְחָא דְּמָרָא מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁמְּקַלְסִין אוֹתוֹ כוּ'.

וְזֶהוּ וַתִּצְחַק שָׂרָה, פֵּרוּשׁ לְשׁוֹן שְׂמְחָה, שֶׁהָיָה מְשַׂמַּחַת עַל גֹּדֶל הַפֶּלֶא שֶׁעָשָׂה לָהּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרוּךְ הוּא, דְּהַיְנוּ **אַחֲרֵי בְלֹתִי כוּ'.*** **וַיֹּאמֶר ה' לָמָּה זֶּה צָחֲקָה שָׂרָה לֵאמֹר הַאַף אָמְנָם אֵלֵד**, פֵּרוּשׁ, מַה זֶּה חִדּוּשׁ וּפֶלֶא גָּדוֹל בְּעֵינֶיהָ הַדָּבָר הַזֶּה,* **הֲיִפָּלֵא** מֵה' דָּבָר, רָצָה לוֹמַר וְכִי יֵשׁ לְךָ דָּבָר שֶׁיִּהְיֶה פֶּלֶא לְנֶגֶד כֹּחִי, שֶׁיֵּשׁ בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת נִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְשָׂרָה הָיְתָה יְרֵאָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה סוֹבֵר אַבְרָהָם שֶׁהִיא הָיְתָה מְשַׂחֶקֶת וּמְהַתֶּלֶת, דְּצָחֲקָה הוּא גַּם כֵּן לְשׁוֹן שְׂחוֹק וְהִתּוּל,* לָכֵן **וַתְּכַחֵשׁ שָׂרָה לֵאמֹר לֹא צָחַקְתִּי כִּי יָרֵאָה**, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא הָיָה לִשְׂחוֹק בְּעֵינַי, וְהָאֱמֶת כֵּן הָיָה רַק שֶׁהָיְתָה מְשַׂמַּחַת עַל גֹּדֶל הַפֶּלֶא שֶׁנַּעֲשָׂה לָהּ כַּנַּ"ל.* **וַיֹּאמֶר** אַבְרָהָם **לֹא כִּי צָחַקְתְּ**, רָצָה לוֹמַר גַּם הַשִּׂמְחָה שֶׁהָיְתָה מְשַׂמַּחַת נֶחְשָׁב לִשְׂחוֹק וְהִתּוּל חַס וְשָׁלוֹם, כִּי אֵין זֶה חִדּוּשׁ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וּכְאִלּוּ סַיְּמִתְיהּ לְשִׁבְחָא דְּמָרָא, וְאֵין זֶה דֶּרֶךְ הַנָּכוֹן לְהַצַּדִּיק שֶׁיִּתְפַּלֵּא כַּנַּ"ל, וְק"ל:*

וַיַּעַן אַבְרָהָם כוּ', אוּלַי יַחְסְרוּן כוּ' וַיֹּאמֶר כוּ' אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה (יח כז-כח). יֵשׁ לְדַקְדֵּק הַלָּשׁוֹן **אוּלַי יַחְסְרוּן**, כִּי הָיָה לוֹ לוֹמַר **אוּלַי יִמָּצְאוּן אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה**, כְּמוֹ שֶׁהֵשִׁיב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְנִרְאֶה, דִּכְבָר כָּתַבְנוּ דְּהַצַּדִּיק הוּא הַמַּשְׁפִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל אֶת שָׁלֹשׁ אֵלֶּה, בָּנַי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי. אַךְ בִּרְצוֹתוֹ לְהַשְׁפִּיעַ, צָרִיךְ הַצַּדִּיק שֶׁיֵּרֵד קְצָת מִדְּבֵקוּתוֹ, וּלְהַטּוֹת עַצְמוֹ לִרְאוֹת צָרְכֵי הָעוֹלָם. וְלָזֶה נוֹכַל לוֹמַר טַעַם לְמַה

שֶׁאָמְרוּ חֲזַ״ל (ראה כריתות ו:) כָּל תְּפִלָּה שֶׁאֵין בָּהּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ נִשְׁמַעַת, וְצָרִיךְ לָתֵת טַעַם לְשֶׁבַח עַל זֶה לָמָּה הוּא כָּךְ. אַךְ עַל פִּי הַדְּבָרִים הַנַּ״ל יְבֹאַר, דְּהַיְנוּ שֶׁהַצַּדִּיק כְּשֶׁהוּא בִּדְבֵקוּת גָּדוֹל אָז בִּלְתִּי אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיַּפְסִיק מִדְּבֵקוּתוֹ לְהַשְׁפִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁיֵּשׁ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ שֶׁפָּשַׁע בְּמַדְרֵגוֹת יִשְׂרָאֵל, אַף שֶׁאֵינוֹ רָשָׁע גָּמוּר כִּי אִם שֶׁפָּשַׁע בְּאוֹתָהּ מַדְרֵגָה הַנִּקְרָא ״יִשְׂרָאֵל״, אָז הוּא גּוֹרֵם לְהַפְסִיק הַצַּדִּיק מִדְּבֵקוּתוֹ, וְגוֹרֵם בָּזֶה שֶׁמַּטֶּה הַצַּדִּיק עַצְמוֹ לְצָרְכֵי הָעוֹלָם מַה שֶּׁהֵם צְרִיכִין, לְהַשְׁפִּיעַ לָהֶם, וְאָז תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת עֲבוּרָם לְכָל צָרְכֵיהֶם, נִמְצָא בְּכָל תְּפִלָּה צָרִיךְ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל אֶחָד לִמְנִין עֲשָׂרָה, כְּדֵי שֶׁיִּפְעֹל אֶת הַהַשְׁפָּעוֹת בִּנְטִיַּת הַצַּדִּיק.

וְזֶה שֶׁאָמַר אַבְרָהָם בְּצַחוּת לְשׁוֹנוֹ **אוּלַי** יַחְסְרוּן, וְרָמַז עַל אוֹתָם הַמְחַסְּרִים הַצַּדִּיקִים, וְלָזֶה אָמַר חֲמִשָּׁה, פֵּרוּשׁ, לַחֲמִשִּׁים בְּוַדַּאי יַחְסְרוּן חֲמִשָּׁה, כִּי לְכָל עֲשָׂרָה יֵשׁ אֶחָד שֶׁהוּא מַדְרֵגַת פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, וְלָזֶה דַּיֵּק בִּלְשׁוֹנוֹ הַטּוֹב **אוּלַי** יַחְסְרוּן, פֵּרוּשׁ, שֶׁלֹּא תָּבִיא אוֹתָם בְּחֶשְׁבּוֹן הַחֲמִשִּׁים צַדִּיקִים, מֵחַמַת שֶׁאֵינָם בְּמַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים גְּמוּרִים. וְעַל זֶה הֵשִׁיב לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַף שֶׁלֹּא אֶחַשֵּׁב אוֹתָם, אַף עַל פִּי כֵן **לֹא אַשְׁחִית אִם אֶמְצָא שָׁם אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה:**

וְזֶהוּ שֶׁמֶּשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לַעֲנִיִּים (תענית ח:). דְּהִנֵּה עִקַּר הַהַשְׁפָּעוֹת הֵם הוֹלְכִים עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים בְּהַדְרָגָתָם מְאֹד בִּדְבֵקוּת גָּדוֹל וּבְהִירוּת תָּמִיד לֹא יַפְסִיק, וְזֶה הַצַּדִּיק נִקְרָא בְּשֵׁם שַׁבָּת (זוהר רע״מ פר׳ צו כט.), שֶׁשַּׁבָּת רֶמֶז לִדְבֵקוּת וּבְהִירוּת הַגָּדוֹל הַשּׁוֹרֶה עַל הַצַּדִּיקִים.* אַךְ כְּשֶׁהַצַּדִּיק הוּא כָּל כָּךְ בְּהַפְשָׁטָתוֹ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְהוּא דְּבוּק תָּמִיד בָּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים, אֵינוֹ יוֹדֵעַ צָרְכֵי הָעוֹלָם כְּלָל וּמַה לְהַשְׁפִּיעַ לָהֶם. וְלָזֶה הִטְבִּיעַ הַשֵּׁם הַטּוֹב בְּרַחֲמָיו בְּחִינָה בַּצַּדִּיק הַנַּ״ל, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ גַּם כֵּן אֵיזֶה תַּעֲנוּג וְרָצוֹן בָּעוֹלָם הַזֶּה וְנוֹתֵן לוֹ קְצָת הֲנָאָה גַּשְׁמִיּוֹת גַּם כֵּן כְּדֵי שֶׁיֵּדַע צָרְכֵי הָעוֹלָם, וּכְשֶׁהַצַּדִּיק הוּא בְּמַדְרֵגָתוֹ כָּךְ אָז נִקְרָא בְּשֵׁם שֶׁמֶשׁ, כְּשֵׁם שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ הוּא בִּבְהִירוּת וְתַעֲנוּג גַּם כֵּן שֶׁבָּא מִמֶּנָּה הֲנָאָה לִבְנֵי אָדָם, כֵּן הַצַּדִּיק הַזֶּה הוּא בִּבְהִירוּתוֹ וּמַשְׁפִּיעַ לָהָעוֹלָם גַּם כֵּן. וְזוֹ הִיא שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת, רָצָה לוֹמַר מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרוּךְ הוּא הִטְבִּיעַ בְּנֶפֶשׁ הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל הַנִּקְרָא שַׁבָּת שֶׁיִּהְיֶה לִפְעָמִים בִּבְחִינַת שֶׁמֶשׁ, הוּא בִּשְׁבִיל צְדָקָה לַעֲנִיִּים, שֶׁיַּעֲשֶׂה צְדָקָה עִם עָנִי עִמּוֹ לְהַשְׁפִּיעַ לָהֶם כָּל צָרְכֵיהֶם, עַל יְדֵי הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל שֶׁהַשְׁפָּעוֹת הוֹלְכִין עַל יָדוֹ:*

וְזֶהוּ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים כוּ׳ (פסוק ב), יְבֹאַר גַּם כֵּן בַּדֶּרֶךְ הַנַּ״ל. גַּם מִלַּת **וַיַּרְא** שְׁנֵי פְּעָמִים יְבֹאַר הֵיטֵב. דְּהַיְנוּ שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה נוֹשֵׂא עֵינָיו לָזֶה שֶׁשְּׁלֹשָׁה **אֲנָשִׁים**, רָצָה לוֹמַר בָּנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי הַמְרַמֵּז בְּמִלַּת שְׁלֹשָׁה **אֲנָשִׁים**, **נִצָּבִים** עָלָיו, רָצָה לוֹמַר שֶׁזֶּה מֻטָּל עָלָיו לְהַשְׁפִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל. אֶלָּא שֶׁלָּזֶה הָיָה צָרִיךְ לֵירֵד מִדְּבֵקוּתוֹ, וְהָיָה מְסֻפָּק בַּדָּבָר, אִם מֻתָּר לוֹ לְהַפְסִיק מִדְּבֵקוּתוֹ בִּשְׁבִיל צָרְכֵי יִשְׂרָאֵל,

אוֹ לֹא. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁלָּזֶה כִּוְּנוּ חֲזַ״ל בִּלְשׁוֹנָם (ב״מ פו:), כִּדְחָזוּ דְּהָווּ שָׁרֵי וְאָסַר, רָצָה לוֹמַר כַּנַּ״ל, שֶׁהָיָה מְסָפֵק אִי שָׁרֵי לְהַפְסִיק אוֹ אָסוּר, מִיָּד פֵּרְשׁוּ הֵימֶנּוּ, רָצָה לוֹמַר הַמַּדְרֵגָה הַזֹּאת לִפְעֹל שֶׁלֹּשׁ אֵלֶּה הַנַּ״ל לְהַשְׁפִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל פֵּרֵשׁ מִמֶּנּוּ, שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לִפְעֹל כַּנַּ״ל, שֶׁבִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי לְהַשְׁפִּיעַ כִּי אִם בְּהַפְסִיקוֹ לְיָרֵד קָצָת מִדְּבֵקוּתוֹ. מִיָּד **וַיֵּרָא** וַיָּרֶץ לְקָרָאתָם, רָצָה לוֹמַר מֵאַחַר שֶׁרָאָה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל זֹאת, כִּי אִם שֶׁצָּרִיךְ לְהַטּוֹת עַצְמוֹ לִרְאוֹת מַה שֶּׁהָעוֹלָם צְרִיכִין לְהַשְׁפִּיעַ לָהֶם דֵּי צָרְכָּם, * לָזֶה הִתְחַזֵּק עַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְזֶהוּ **וַיַּרְא**, רָצָה לוֹמַר מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְעוֹלָם, **וַיָּרָץ לִקְרָאתָם**, רָצָה לוֹמַר לְהַשְׁפִּיעַ לָהֶם כָּל צָרְכָּם, וְק״ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם ׳ה׳ רֹעִי לֹא אֶחְסָר׳ כוּ׳ (תהלים כג א), רָצָה לוֹמַר שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל ׳ה״ יִהְיֶה ׳רוֹעִי׳, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁמֻּטָּל עָלַי לְהַשְׁפִּיעַ, זֶה יַעֲשֶׂה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַדּוֹ, שֶׁיַּשְׁפִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל בִּלְעָדַי. וְלָכֵן ׳לֹא אֶחְסָר׳, רָצָה לוֹמַר שֶׁלֹּא אֶהְיֶה צָרִיךְ לְהַחְסִיר עַצְמִי לְיָרֵד מִמַּדְרֵגָתִי וּמִדְּבֵקוּתִי, אֶלָּא ׳בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא כוּ׳ עַל מֵי מְנֻחוֹת יְנַהֲלֵנִי׳, רָצָה לוֹמַר בְּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וּדְבֵקוּתוֹ, וְק״ל:

וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וְאַיֵּה הַשֶּׂה לְעֹלָה. **וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹקִים יִרְאֶה לּוֹ הַשֶּׂה לְעֹלָה בְּנִי** (כב ז-ח). כְּבָר דִּקְדְּקוּ קַמָּאֵי (ראה זוהר ח״א קיט:) מַדּוּעַ מִיַּחֵס הָעֲקֵדָה לְאַבְרָהָם וְלֹא לְיִצְחָק. וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ, דְּהִנֵּה בֶּאֱמֶת אַבְרָהָם וְיִצְחָק יָדְעוּ שֶׁלֹּא הָיָה דַּעַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְשָׁחֲטוֹ, וְאַבְרָהָם שֶׁהָיָה מִדָּתוֹ מִדַּת חֶסֶד הָלַךְ בִּבְטָחוֹנוֹ שֶׁיִּשּׁוּבוּ שְׁנֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב ׳וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם׳ (פסוק ה), רַק שֶׁאַף עַל פִּי כֵן הָיוּ הוֹלְכִים בְּמִסְירַת נַפְשָׁם כְּאִלּוּ לִשְׁחֹט אוֹתוֹ בֶּאֱמֶת, וְזֶהוּ **וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם** מֵרָחֹק, פֵּרוּשׁ ׳הַמָּקוֹם׳, רָמַז הֲגַם שֶׁהָיָה רוֹאֶה שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ יַעֲקֹב שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (להלן כח יא) ׳וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם׳, * אַף עַל פִּי כֵן הָיָה מַרְחִיק מִלִּבּוֹ הַמַּחֲשָׁבָה זֹאת, מֵחֲמַת שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ בִּשְׁלֵמוּתוֹ כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁאָמַר יִצְחָק הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים, רָצָה לוֹמַר מֵאַחַר שֶׁעָשִׂיתָ עֲבוֹדָתְךָ וְכִוָּנָתְךָ בִּשְׁלֵמוּת כָּרָאוּי לְפִי מִדָּתְךָ, וְאַיֵּה הַשֶּׂה לְעֹלָה, רָצָה לוֹמַר הֵיכָן הוּא הַשֶּׂה שֶׁהָיָה רָאוּי לִהְיוֹת מוּכָן כְּבָר. **וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹקִים יִרְאֶה לּוֹ כוּ׳**, דְּהִנֵּה יִצְחָק הָלַךְ בְּמִדָּתוֹ, מִדַּת גְּבוּרָה, וְהָיָה רוֹצֶה שֶׁיִּהְיֶה אָפְרוֹ צָבוּר לְעוֹלָם, וְאָמַר לוֹ אַבְרָהָם, אָז **יִרְאֶה** הַשֶּׂה, כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה לְעֹלָה **בְּנִי**, רָצָה לוֹמַר לְפִי מִדָּתְךָ שֶׁאַתָּה הוֹלֵךְ בִּגְבוּרָה, לֹא יִרְאֶה הַשֶּׂה, עַד שֶׁתַּעֲלֶה עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ לְעוֹלָה, אָז יִגְמֹר מַחְשְׁבוֹתֶךָ שֶׁיִּהְיֶה אָפְרְךָ צָבוּר לְעוֹלָם, וְהַהֶכְרֵחַ לַעֲקֹד אוֹתְךָ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְתִפְשֹׁט צַוָּארְךָ. וְלָכֵן מִיַּחֵס הַכָּתוּב הָעֲקֵדָה לְאַבְרָהָם, מֵחֲמַת שֶׁהוּא הִשִּׂיאוֹ לְיִצְחָק שֶׁיַּעֲשֶׂה עֲבוֹדָתוֹ בְּהִתְגַּבְּרוּת גְּדוֹל יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיָה בְּמַחֲשֶׁבֶת יִצְחָק מִתְּחִלָּה, וַעֲקֵדַת יִצְחָק בְּרַחֲמִים יִזְכֹּר לָנוּ אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

אוֹ יֹאמַר פֵּרוּשׁ הַפְּסוּקִים בְּדֶרֶךְ אַחֵר.
דִּלְכְאוֹרָה יֵשׁ לְדַקְדֵּק בַּפָּסוּק **וַיֹּאמֶר יִצְחָק כּוֹ׳ הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים, לָמָּה אָמַר בְּהֹ׳ הַיְדִיעָה, הָיָה לוֹ לוֹמַר ׳הִנֵּה אֵשׁ וְעֵצִים׳ כּוֹ׳.** אַךְ נִרְאֶה, דְּהִנֵּה עוֹד יֵשׁ לְהָבִין, לָמָּה הָיָה לוֹ לְאַבְרָהָם לִקַּח עֵצִים מִבֵּיתוֹ לָשֵׂאת הַמַּשָּׂא זֹאת דֶּרֶךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים, וְכִי לֹא הָיָה עֵצִים בְּכָל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה, גַּם אִם תֹּאמַר שֶׁהָיָה חוֹשֵׁשׁ פֶּן וְאוּלַי לֹא יִהְיֶה מָצוּי עֵצִים בְּכָל הַדֶּרֶךְ, עַל כָּל פָּנִים לָמָּה הָיָה לוֹ לְבַקֵּעַ אֶת הָעֵצִים כָּאן, הָיָה לוֹ לְבַקֵּעַ בַּמָּקוֹם שֶׁהֶעֱלָהוּ לְעוֹלָה. גַּם לָמָּה אָמַר יִצְחָק **וְאַיֵּה הַשֶּׂה לְעֹלָה**, הָיָה לוֹ לוֹמַר סְתָם ׳וְאַיֵּה עוֹלָה׳.

אַךְ הָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ יִתְעַלֶּה אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְקַיֵּם מִצְוֹתָיו, אֵין צָרִךְ לוֹ יִתְבָּרַךְ עֲשִׂיַּת מִצְוֹתָיו, רַק שֶׁזֶּה רֵיחַ נִיחוֹחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שֶׁאָמַר וְנַעֲשָׂה רְצוֹנוֹ (ספרי שלח קז), שֶׁעִקַּר רְצוֹן הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ הוּא שֶׁיִּהְיֶה לָאָדָם רָצוֹן מָלֵא וְשָׁלֵם לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ. וְנִמְצָא אַחַר כַּוָּנַת הַלֵּב הֵן הֵן הַדְּבָרִים, אִם כֵּן לִבּוֹ לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה מִצְוָה לִשְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ בְּרָצוֹן מָלֵא וְשָׁלֵם, חָשִׁיב לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ מֵיד כְּאִלּוּ כְּבָר עֲשָׂאָהּ, מֵאַחַר שֶׁכַּוָּנָתוֹ שְׁלֵמָה. וְאַף עַל פִּי כֵן הַהֶכְרֵחִי לָאָדָם לַעֲשׂוֹת וְלִגְמֹר הַמִּצְוָה בְּמַעֲשֶׂה, כִּי זֶה בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי לְאָדָם שֶׁיַּעֲמֹד עַל כַּוָּנָתוֹ בְּבֵרוּר שֶׁיִּהְיֶה בְּכַוָּנָה שְׁלֵמָה בְּרָצוֹן מָלֵא, * גַּם אִם יִדְמֶה לוֹ לָאָדָם שֶׁכַּוָּנָתוֹ כַּוָּנָה שְׁלֵמָה לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה לִשְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, לֹא יַאֲמִין לְעַצְמוֹ עַד שֶׁיִּגְמֹר הַמִּצְוָה, * כִּי כֵן טֶבַע חֹמֶר גּוּף הָאָדָם, לְמָנְעוֹ מִלַּחְשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת בְּרָצוֹן מָלֵא וְשָׁלֵם.

וּבְאֶמֶת אָמְרוּ חַזַ״ל (קידושין מ.) חָשַׁב לַעֲשׂוֹת מִצְוָה וְנֶאֱנַס וְלֹא עֲשָׂאָהּ, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהּ, וְהַטַּעַם הוּא כִּדְבָרֵינוּ הַנַּ״ל, שֶׁעִקַּר הוּא כַּוָּנַת הַלֵּב, וְהַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא הַבּוֹחֵן לְבָבוֹת וְחוֹקֵר כְּלָיוֹת יוֹדֵעַ מַחְשְׁבוֹת זֶה הָאָדָם שֶׁהָיָה כַּוָּנָתוֹ לִשְׁמוֹ בְּרָצוֹן שָׁלֵם, לָכֵן חוֹשֵׁב לוֹ כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהּ. בִּשְׁלָמָא מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם הָרוֹצֶה לִבְחֹן אֶת עֲבָדָיו וּמְצַוֶּה לָהֶם אֵיזֶה עֲבוֹדָה לַעֲשׂוֹת אִם יַעֲשֶׂה בִּשְׁלֵמוּת, לֹא יִבְחֹן אֶת לִבָּם אִם כַּוָּנָתָם שְׁלֵמָה לְעָבְדוֹ בֶּאֱמֶת וּבְרָצוֹן, רַק אַחַר שֶׁיַּעֲשׂוּ וְיַקִּימוּ אֶת מִצְוַת עֲבוֹדָתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה עֲלֵיהֶם, יִרְאֶה לְפִי הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשׂוּ, וְיִבְחֹן קְצָת כַּוָּנָתָם. אֲבָל הַבּוֹרֵא יִתְעַלֶּה הַחוֹפֵשׂ כָּל חַדְרֵי בָטֶן וּבוֹחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב, יוֹדֵעַ תֹּכֶן כַּוָּנָתוֹ אִם הִיא שְׁלֵמָה, אֲזַי חָשׁוּב לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהּ. * וְכֵן לְהִפּוּךְ, אִם יַעֲשֶׂה אָדָם מִצְוָה בְּמַעֲשֶׂה, וְלֹא יְכַוֵּן לִבּוֹ לַעֲשׂוֹת בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ, לֹא פָּרְחַת לְעֵלָּא (תקו״ז תיקון י׳ כה:).

וְהִנֵּה מִדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם כְּשֶׁיַּעֲלֶה עַל מַחֲשַׁבְתָּם לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה מִצְוָה, אֲזַי תְּחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה הוּא בְּחֵשֶׁק גָּדוֹל כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, וְהַצַּדִּיק גָּמוּר אֲשֶׁר יַעֲלֶה מַחֲשַׁבְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, הוּא גַּם כֵּן לְפִי גֹּדֶל צִדְקָתוֹ כֵּן גֹּדֶל חֶשְׁקוֹ וְהִשְׁתּוֹקְקוּתוֹ בַּחֲמִימוּת וְהִתְלַהֲבוּת אֵשׁ ה׳ תְּבַעֵר בּוֹ לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה בְּתֹכֶן הַשְּׁלֵמוּת. וְזֶה הָיָה כַּוָּנַת אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם כַּאֲשֶׁר

אָמַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ קַח **אֶת בִּנְךָ כוּ'** וְהַעֲלֵהוּ לְעֹלָה, הָיָה מַתְחִיל לִבּוֹ לִבְעֹר כְּגַחֶלֶת אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת, אַךְ אַחַר הַמְּשָׁכָה וְעַכָּבָה שֶׁיִּתְמַהְמֵהּ הָאָדָם לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה וּלְגָמְרָהּ בְּמַעֲשֶׂה, נוֹפֵל הָאָדָם מִתְּשׁוּקָתוֹ הַגְּדוֹלָה שֶׁהָיָה לוֹ מִתְּחִלָּה בַּעֲלוֹתוֹ עַל מַחֲשַׁבְתּוֹ, וּמִזֶּה הָיָה מִתְיָרֵא אַבְרָהָם שֶׁיִּפֹּל מִתְּשׁוּקָתוֹ הַגְּדוֹלָה, מֵאֵשׁ הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת הַבּוֹעֵר בְּלִבּוֹ בְּהִתְמַהְמְהוֹ בְּדֶרֶךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים, לָכֵן מִיָּד וַיְבַקַּע עֲצֵי עֹלָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַמַּעֲשֶׂה מִיָּד גַּם כֵּן בְּשַׁלְהֶבֶת הַגְּדוֹל הַזֶּה. וְזֶהוּ גַּם כֵּן שֶׁאָמַר לוֹ יִצְחָק הִנֵּה הָאֵשׁ בְּהֵ"א הַיְדוּעָה, כְּלוֹמַר מֵאַחַר שֶׁרָאִיתִי שֶׁהָיָה לְךָ הָאֵשׁ הַגְּדוֹל הַזֶּה הַיָּדוּעַ כְּדֶרֶךְ הַצַּדִּיקִים, וְהָרְאָיָה שֶׁאֵשׁ ה' בָּעַר בְּךָ, דְּהִנֵּה וְהָעֵצִים דַּאֲנִי רָאִיתִי בִּבְקִיעַת הָעֵצִים שֶׁבָּקַעְתָּ מִיָּד לְכַוָּנָה זֹאת, שֶׁתַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה מִיָּד כְּאִלּוּ נָכוֹן לְפָנֶיךָ לְהַעֲלוֹת עוֹלָה מִיָּד, וְזֶהוּ **וְהָעֵצִים** בְּהֵ"א הַיָּדוּעַ. **וְאַיֵּה הַשֶּׂה** לְעֹלָה, רָצָה לוֹמַר לָמָּה לְךָ לָקַחַת אוֹתִי לְעוֹלָה, דַּי הָיָה בְּשֶׂה. **וַיֹּאמֶר לוֹ אַבְרָהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה לּוֹ הַשֶּׂה לְעֹלָה בְּנִי**, רָצָה לוֹמַר אָז יִרְאֶה הַשֶּׂה, כַּאֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה גַּם אַתָּה מַעֲשֶׂה רַב שֶׁתִּהְיֶה לְעוֹלָה:

פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה כוּ' (כג א). פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י, בַּת ק' כְּבַת ך' כוּ' כְּבַת ז' לִיפִּי. וְלִכְאוֹרָה מַה נָּפְקָא מִינַהּ שֶׁהָיְתָה כְּבַת ז' לִיפִּי. וְנִרְאֶה דְּרַשִּׁ"י זַ"ל כֵּוָן בִּדְבָרָיו לְרַמֵּז עַל ב' מַדְרֵגוֹת שֶׁמְּחֻיָּב הָאָדָם לְהִתְנַהֵג בָּהֶם כָּל יְמֵי חַיָּיו, דְּהַיְנוּ, הָאֶחָד לְהִזָּהֵר וּלְהִשָּׁמֵר בִּמְאֹד מְאֹד מִכָּל חֵטְא וְעָוֹן, שֶׁלֹּא יַעֲבֹר חַס וְשָׁלוֹם עַל שׁוּם מִצְוֹת עֲשֵׂה וְלֹא תַּעֲשֶׂה, וּמַדְרֵגָה ב', דְּהַיְנוּ גַּם דְּבָרִים הַמֻּתָּרִים כְּמוֹ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּמַלְבּוּשִׁים וְכַדּוֹמֶה צָרִיךְ לְהַכְנִיס הַכֹּל אֶל הַקְּדֻשָּׁה, לְכַוֵּן בָּהֶם לַשָּׁמַיִם, דְּהַיְנוּ אָדָם שֶׁמַּלְבִּישׁ עַצְמוֹ וּמְקַשֵּׁט עַצְמוֹ בְּמַלְבּוּשִׁים וְקִשּׁוּטִים יָפִים וְנָאִים, יִהְיֶה כַּוָּנָתוֹ לְקַשֵּׁט דִּיוֹקְנָא דְמַלְכָּא, כַּמְבֹאָר בַּגְּמָרָא (שבת נ:). וְכֵן בְּכָל דָּבָר יִהְיֶה כַּוָּנָתוֹ לַשָּׁמַיִם. וְכַאֲשֶׁר יִתְנַהֵג כָּךְ, אֲזַי כָּל מַה שֶּׁיִּהְיֶה לוֹ הֵן מָמוֹן וְהֵן מַלְבּוּשִׁים יַסְפִּיק אֶת עַצְמוֹ בְּמַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ וְיִשְׂמַח בָּהֶם, וְחַיָּיו חַיִּים שָׁלוֹ. אֲבָל אִם אֵין כַּוָּנָתוֹ בְּכָל הַנַּ"ל לַשָּׁמַיִם, אֲזַי תָּמִיד יֶחְסַר לוֹ, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ דַּי וְסִפּוּק לְעוֹלָם, וְנִמְצָא חַיָּיו אֵינָן חַיִּים וְאֵין הַחַיִּים שָׁלוֹ.